

Dos nous contrapesos de *torcularium* a la comarca de l'Alcalatén (Castelló)

Pablo Medina Gil*

Resumen

Se presentan dos Nuevos contrapesos de prensa de época romana procedentes de l'Alcora y les Useres.

Palabras clave: *torcularium*, contrapesos, prensa de viga, época romana.

Abstract

Two new press counterweights from Roman times from l'Alcora and les Useres.

Keywords: *Torcularium*, Counterweights, Beam press, Roman period.

Presentem ací dos nous contrapesos de premsa d'època romana trobats als termes municipals de l'Alcora i les Useres, a la comarca de l'Alcalatén. Es tracta de les primeres peces d'aquest tipus documentades en aquesta comarca. Fins ara, la major part dels elements coneguts que poden relacionar-se amb la producció de vi i oli s'havien trobat majoritàriament a les comarques de la Plana (Arasa, 2012). Els contrapesos que ací presentem amplien l'àmbit territorial d'aquest tipus de troballes en terres de Castelló, on a pesar de l'existència d'un important poblament rural el nombre de peces conegudes fins ara no era molt elevat.

Els contrapesos suposen la part essencial per a l'accionament del mecanisme de les premses de biga (Peña, 2010). Aquests s'ubiquen a la part anterior de la premsa, i són l'instrument que permet exercir la força d'embranchida necessària per premsar la *sampsa* o el *vinacetum*. La seua disposició varia depenent la sala de premsatge, i poden estar situats a la mateixa altura que la restes d'infraestructures de la premsa, o bé estar en una ubicació més baixa per així potenciar la força exercida. Gràcies al tipus d'ancoratge, la morfologia i la seua disposició podem interpretar si el moviment del *praelum* es realitzava de forma manual, a través d'un mecanisme de torn o de cargol.

El sistema de subjecció del *praelum* al contrapès ens permet esbrinar amb prou seguretat quin tipus de mecanisme s'utilitzaria en cada premsa de biga. En la premsa de torn o cabrestant, l'accionament és a través d'un mecanisme fixat al sòl o al mateix contrapès, que és l'encarregat d'aconseguir la baixada del *praelum* amb ajuda d'una corda. Els contrapesos destinats a accionar premses de torn presenten entalladures laterals i generalment una esquerda transversal per afermar el cabrestant (Brun, 1986).

En el cas de la premsa de cargol, la pujada i baixada de la biga es realitza gràcies a un eix cargolat que la travessa i que apareix fixat a un contrapès. De forma general, els contrapesos cilíndrics dotats d'una perforació circular o quadrangular en la seua part superior solen ser característics d'aquest tipus de premsa.

L'ALCORA

Trobat a la partida de Mas d'en Plana, a prop d'una gran quantitat de restes de *dolia*. Es tracta d'un gran bloc cilíndric de pedra calcària gris-blavenca característic de la zona, amb una altura de 107 cm, un diàmetre de 121 cm i un pes aproximat de 3,1

*Graduat en Història per la Universitat de València. medinagilpablo@gmail.com.

tones, amb dues entalladures de forma trapezoïdal on es fixaria el mecanisme de fusta per activar el moviment del *praelum* (Fig. 1). Pel fet de trobar-se invertit no és possible determinar-ne el tipus amb seguretat i vincular-lo a un sistema concret de premsat. Si en aquest trobàrem un orifici central de forma circular (tipus 53) o quadrangular (tipus 56), vincularíem el contrapès amb una premsa de biga de cargol. En canvi, si no trobàrem perforació (tipus 10 cilíndric) accionaria una premsa de biga de cabestrant (Brun, 1986). Per la seua morfologia pot comparar-se amb els exemplars coneguts de la vil·la de la Torrassa (Betxí–Vila-real) (Doñate, 1969: 224; Cisneros, 2002: 130; Arasa, 2012: 256-257, Lám. 1).

Aquest contrapès està associat a un jaciment inèdit d'època romana, en el qual la troballa de nombrosos fragments de *dolia* pot correspondre a la localització pròxima d'una àrea d'emmagatzemament, tal vegada de *dolia defossa* (Peña, 2010). D'altra banda, aquesta troballa incrementa el nombre d'assentaments coneguts al terme municipal de l'Alcora fins a set; (Arasa, 1995: 877-880; Mesado, 2004: 207), dels quals els que s'han excavat són Santa, on es va exhumar part d'uns *balnea* (Oliver, 2007), i més recentment, el Saltador, el qual es troba en procés d'estudi.

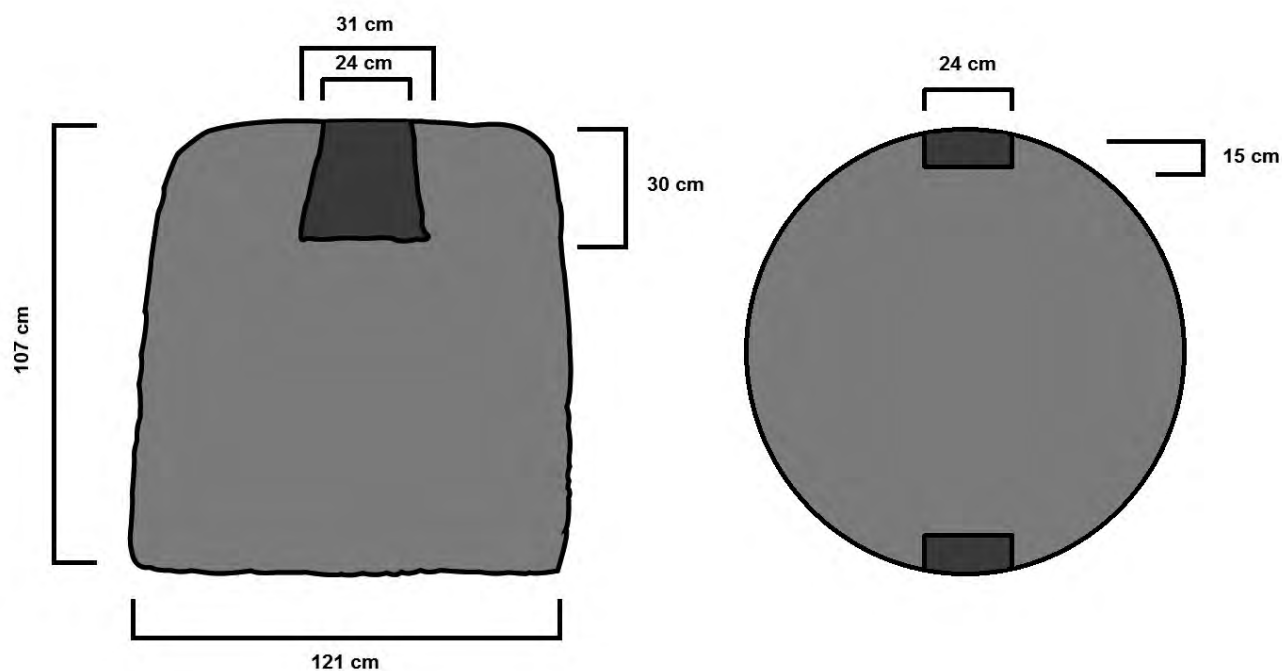

Figura 1. Contrapès de l'Alcora.

LES USERES

S'ha localitzat en un abocador d'enderrocs situat a la vora de la carretera CV-165, al terme municipal de les Useres, per la qual cosa no se'n coneix la procedència. És un bloc cilíndric de pedra calcària, amb una altura de 105 cm, un diàmetre de 88 cm i un pes aproximat d'1,5 tones (Fig. 2). Presenta dues entalladures de forma trapezoïdal en els laterals i una altra de secció quadrangular que el travessa transversalment a la part superior. Aquestes perforacions servien per fixar el sistema de cabestrant de fusta que mecanitzaria la baixada i pujada de *praelum* de la premsa. Per la seua morfologia es pot adscriure al tipus 12 de Brun (2004), vinculat a una premsa de biga amb sistema d'accionament de torn o cabestrant.

Aquest contrapès no és únicament el primer element d'aquest tipus trobat a les Useres, i per tant de producció de vi o oli, sinó que també és la primera evidència d'ocupació romana en aquest terme municipal.

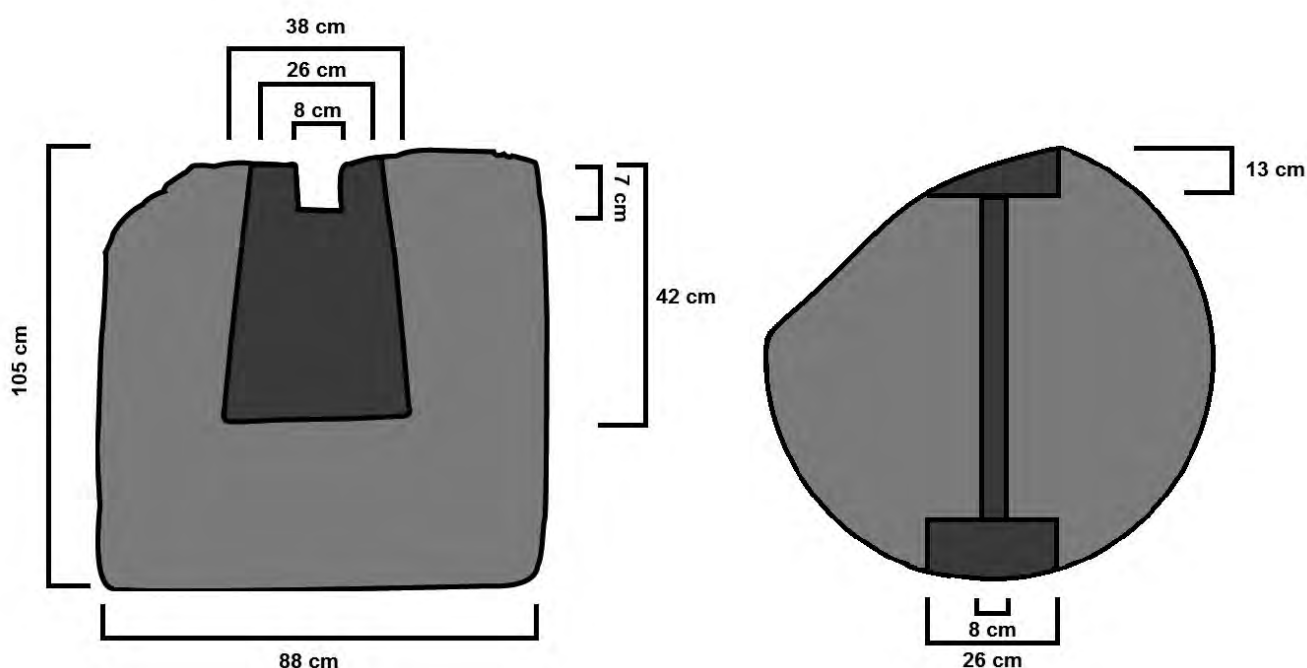

Figura 2. Contrapès de les Useres.

BIBLIOGRAFIA

- ARASA I GIL, F. (1995): *Territori i poblament en època romana a les comarques septentrionals del litoral valencià*. Tesis Doctoral. Universitat de València.
- ARASA I GIL, F. (2012): "Instalaciones de vino y aceite en el litoral castellonense". *Anales de prehistòria y arqueologia. De vino et oleo hispaniae*. En: Noguera, J. M., Antolinos, J. A. (Ed.), *Anales de Prehistoria y Arqueología*, 27-28: 253-261. Murcia.
- BRUN J. P. (1986): "L'oléiculture antique en Provence. Les huileries du département du Var", *Archéologie du vin et de l'huile dans l'Empire romaine*, RANarb, suppl. 15, París.
- CISNEROS FRAILE F. (2002): "El vi en el *hinterland* del *Portus de Saguntum*". *Sagvntvm*, XXXIV: 127-136. Valencia.
- DOÑATE SEBASTIÁ, J. M. (1969): "Arqueologia romana de Villareal". *Archivo de Prehistoria Levantina*, XII: 205-238. Valencia.
- OLIVER FOIX, A. dir. (2007): *La excavación arqueológica del yacimiento romano del Pujolet de Santa (L'Alcora, Castellón)*. Excmo. Ayuntamiento de Alcora. Castellón.
- PEÑA CERVANTES, Y. (2010): *Torcularia: la producción de vino y aceite en Hispania*. Tarragona.